

Slovo ubija, a duh oživljuje

Autor: akademik Vladeta Jerotić

Apostol Pavle, II Poslanica Korinćanima 3, 6

Kada je nemački štampar Johanes Gutenberg (1400–1468) pronašao štampanje pokretnim slovima i štampao Bibliju 1455. godine u Majncu, duhovni ljudi onoga doba su govorili: Slovo je ubilo Reč! U dvadeset prvom veku mogli bismo mirno reći da je slika ubila i Reč, a čoveku je za njegov duševno-duhovni razvoj sve troje neophodno: najpre Reč, koja je i Logos i Duh (Duh Sveti u hrišćanstvu), zatim Slovo (u svetim knjigama svih velikih religija sveta: u Bibliji, sa Starim i Novim Zavetom, u Kuranu, u Vedama i Upanišadama, u Tibetanskoj i Egipatskoj Knjizi mrtvih, u sačuvanim propovedima Gautame Bude, u Tao-te-kingu Lao-Cea i u drugim svetim knjigama). Čoveku je međutim, potrebna i slika kao uslov za rad njegove imaginacije, stvaralačke mašte. Dete dugo živi u slikama, sposobno je da ih ponovo izazove kao slike sačuvane u pamćenju, slike i ostaju duhovna ostvarenja u gotovo svakoj (umetničkoj ili naučnoj) kreativnoj imaginaciji. Čovek sanja u slikama (nekada u boji) koje mu dočaravaju njegovo konkretno mišljenje karakteristično za doba detinjstva, ali i kasnije, kada je već razvio i apstraktno mišljenje. Konkretno mišljenje u slikama karakteristika je magijskog ili animističko-arhajskog mišljenja koje je dugo vremena, u psihologiji i etnologiji pripisivano tzv. primitivnom mišljenju, tzv. primitivnih naroda. Već tokom dvadesetog veka značajni psiholozi, filosofi, etnolozi, dakle antropolozi, korigovali su ovakvo shvatanje o narodima, sa pravom se pozivajući na velike stvaraoce u svim oblastima kulture (religije, filosofije, umetnosti) čije stvaralaštvo je nezamislivo bez tzv. animističkog mišljenja (neki poznati naučnici najpre su „videli“ svoje otkriće u snu ili na javi u slikama; Niče je pesnik-filosof, Gete je i pesnik i naučnik, posebno obdaren imaginativnom svešću). Dosta je ljudi i danas, naročito među slikarima koji su zadržali slikovito mišljenje (ejdetičari).

Apostol Pavle u II Poslanici Korinćanima, pre skoro dve hiljade godina, upozorio je hrišćane (i ne samo hrišćane) da „slovo ubija, a Duh oživljava“. Šta je ovom značajnom opomenom hteo da kaže Apostol Pavle? Ne samo to da „slovo“ može da izneveri, već i da namerno (onaj koji se njime služi) može da preokrene istinu u laž. Već u vreme Apostola Pavla bilo je mnoštvo jeretičkih učenja koja su, po ubeđenju hrišćanskih apostola izopačavala Hristovo učenje, prikazujući ga drugačije (primer su gnostičari, naročito iz I i II veka posle Hrista, ali i kasnije, sve do X veka kada su se pojavili bogumili, katari, albigenzeri, rasprostrući se iz Persije i Bugarske, preko Srbije i Bosne, sve do Francuske). Čitav Srednji vek, zatim Novi vek, sve do danas, prebogat je „slovima“ koja, zamenjujući Slovo (Božiju Reč, Logos) „ubijaju Slovo“, šireći po celom svetu najraznovrsnija lažna učenja, od kojih su neka izrazito antihrišćanska, zapravo gotovo su sva pseudo hrišćanska (naročito je takav marksizam, pa i globalizam i mondijalizam danas). Nije bilo moguće (a nije bilo ni potrebno) izbeći ovakva lažna učenja koja su mutila „čisti um“, ali mnogo gore, budila su u ljudima uvek prisutnu klicu fanatizma, pa su, pozivajući se na pogrešna učenja pozivali čitave narode na bunt i rat.

Tako su i nastajali najgori od svih ratova – verski i građanski ratovi; poslednji pat na Balkanu, građanski rat, kako god ga sociolozi i politikolozi nazivali, bio je i verski rat, kao kobno upozorenje na moguće verske ratove u budućnosti.

Živimo u vremenu (na početku XXI veka) izuzetno ispunjenim rđavim slovom i ružnom slikom. Kako im se odupreti? Jedino, prepoznajući ih kao takve (rđave i ružne); ali, da bi ih prepoznali, neophodno je stalno razvijati i usavršavati Duh Božiji u sebi i tako razviti dragoceni dar, koga su hrišćani davno nazvali „razlikovanje duhova“. Čovek koji je u toku života bio pod blagoslovom Božijim, pa je naučio da razlikuje Slovo od slova, Sliku od slike, brzo će biti u stanju da u toku i nekog dugog svog života razlikuje Sliku– ikonu fra Anđelika na primer od slike nekog umišljenog savremenog umetnika koji iz sopstvene rđave praznine pravi rđave slike. Slično je i sa pesnicima. Kada smo jednom naučili da cenimo i zavolimo Dantea ili Getea ili Rilkea, ne može nam neki uobraženi pesnik podmetati „kukavičije jaje“. Uzeo sam za primer pogrešna, rđava, često zlonamerna „slova“ i „slike“ iz oblasti umetnosti (naročito savremene, mada je rđavih slika bilo mnogo i u daljoj prošlosti u svakoj umetnosti). Suvišno je (a bilo bi i mnogo tužno) pozivati se na slovo, reč ili sliku koju nam danas predstavljaju političari, novine ili mediji. Njihova „rđava beskonačnost“ u sve opasnijem preplavlivanju čovekovog, sve neotpornijeg uma i srca –razum i um u prisnoj su vezi sa srcem, pa kvarenje uma delovaće na srce i obratno – preti slabljenju ili i gubljenju merila, šta je dobro, a šta zlo, šta podstiče čoveka na individuaciju i/ili oboženje, a što ga može konačno zaustaviti na jednom takvom bogotražiteljskom putu.

Dakle, ne treba se zatvarati u „kulu od slonove kosti“ iz straha pred spoljašnjim opasnostima (poslednje pribežište mira sve su manje u XXI veku i hrišćanski manastiri!); nemoguće je, a nije ni poželjno izbegavati ih; ostaje jedino vredno koliko smo dobro naoružani umom i srcem da ih prepoznamo kao opasnosti i pretvorimo njihovu negativnu energiju u pozitivnu. Apostol Pavle je dobro znao i sam iskusio, šta znači susret sa „slovom koje ubije Duh“, i takvo iskustvo iskazao je (u I Poslanici Korinćanima 11, 19) ovako: „Jer treba i podvajanja (raznomislija, u jednom prevodu) da budu među vama da se pokaže koji su postojani među vama“. Biti postojan (sinonimi su: istrajan, otporan, izdržljiv) vazda je bilo teško i retko u životu čoveka i čovečanstva; Naročito je bilo retko biti postojan u religiji, moralu i etici. Postojanost (ostanimo na religiji) se ne nasleđuje, ona se stiče, i to postepeno, mučno i dugotrajno. Ova postojanost (stalnost) stiče se zato tako mučno i postepeno jer je čovek lomljivo biće, beskrajno sugestibilno i veoma nesigurno, pa se najčešće (najradije!) povija kao „trska na vetru“ rđavim uticajima.

Ne mogu a da se opet ne pozovem na nezaobilaznog Apostola Pavla koji u onom istom poglavlju II Poslanice Korinćanima, u kojoj govori o „slovu i Duhu“, progovara još jednu teško dostižnu mudrost, i to u 17. stihu, kada ubedljivo piše: „A gde je Duh Sveti, onde je sloboda“. Treba li ponavljati da je problem slobode jedan od najtežih, ako ne i najteži problem u religiji, filosofiji i nauci. Otkrića nauke izgleda da su nepobitno pokazala da nasuprot determinizmu postoji u živom svetu, naročito u životu čoveka i čovečanstva – indeterminizam, nasuprot kauzalnosti – akauzalnost, nasuprot nužnosti – slučaj, nasuprot redu – kaos, i obratno (Platon je pisao da „duh daje formu haosu, bezličnoj materiji“). Kada je čovek „dat“, on kao da je pod „udesom“ (genetike, prenatalnog doba i prve tri

godine detinjstva) a kada je „zadat“, to je njegova lična istorija, da li slobodna? Nikolaj Berđajev, mada religiozni filosof, osporio je teleološki pogled na svet, samim tim ostala bi nam trajno nepoznata Božija promisao u istoriji (ne i u pojedinačnom čovekovom životu!). Posle svih strašnih iskustava ratova u XX veku, danas se čoveku čini da je on najmanje slobodno biće; njime kao da upravlja „veliki brat“, nevidljiv, a moćan, ili su to neke tamne nebeske demonske sile, koje vladaju čovekom i istorijom (da li to možda nije zaista „knez ovoga sveta“ o kome govori Isus Hristos da ga je video kako je pao sa neba na zemlju i na njoj ostao?).

Umesto svih ovih i mnogo drugih pametnih, a suvišnih spekulacija o slobodi i nužnosti, koje potiču od filozofa, naučnika i religioznih mislioca, Apostol Pavle, konvertit i vizionar, šalje nam jednostavnu poruku: tamo gde je Duh Sveti, tamo je i sloboda! Ako je tako, a biće da jeste, sve druge slobode koje čovek zamišlja i priziva (naročito one političke, ali i one koje nam donosi savremena nauka) – himere su, samoobmane su. Koliko vremena ili epoha treba još da protekne u istoriji čovečanstva da bi čovek možda ipak uvideo da je jedina moguća sloboda ona u koju nas uvodi Duh Sveti? Pojedinci u istoriji sveta već su davno ovu iluziju o slobodi uvideli i onda se okrenuli takvom podvigu ličnog života koji bi ih mogao otvoriti, za delovanje Duha Svetog. Da, pojedinci, ali ne i narodi, još manje celo čovečanstvo.

Bog nam je poslao, preko Isusa Hrista, Duha Utešitelja (Parakleta), Duha Svetog. Na čoveku pojedincu ostaje da Ga verom primi i tako (jedino) postane slobodan. Jer šta znači sloboda čoveku bez Boga, neka su pred nama i veliki umovi sveta (ostanimo na XIX i XX veku): Marks, Niče, Frojd, Sioran, Sartr i neki poznati fizičari, biolozi, astronomi! Nije li to sloboda davljenika a onda i očajnika! Niče nije pomogla „Vesela nauka“, Marksu ideja „diktature proletarijata“, Frojdu „tihi a prodoran glas razuma“, Sioranu njegove samoubilačke misli i ubedljiva filozofija pesimizma!

Ostaje veličanstven i pretežak zadatak upućen čoveku od Boga, čoveku „apsolutno slobodnom biću“ (ovu cintagmy ponavljaju i hrišćani i ateistički filosof Žan-Pol Sartr!): Kako spremiti sebe za dolazak Parakleta, prisutnog već dve hiljade godina u svetu (da li samo hrišćanskom?). U XIX i XX veku najbolje su o tome govorili ruski svetitelji: Sveti Serafim Sarovski i Sveti Siluan Atonski (u našoj srpskoj sredini Sveti Vladika Nikolaj Velimirović i Prepodobni Justin Popović) kako? „Blago čistima srcem jer će Boga videti“, Hristove su reči. Izgleda da i nama danas, u XXI veku, nema drugog puta: neprestano čišćenje srca i (uma) podvigom bogotraženja i molitvom, prizivajući tako Duha Svetoga koji jedini može da spase svet i čoveka.